

VN/34955/2024
VN/34955/2024-STM-1

Terveystieteiden tutkimuskeskus Terveystieteiden tutkimuskeskus Terveystieteiden tutkimuskeskus

Asettaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö asettaa Vähennetään lihavuuden stigmaa -työryhmän. Työryhmän tehtävänä on toteuttaa pääministeri Orpon hallitusohjelman Terveystieteiden kansallinen terveys- ja hyvinvointiohjelman poikkihallinnollista työtä kehittämällä vaikuttamistoimia ja ohjeistusta lihavuudesta viestimiseen sekä laatimalla kriteerit lihavuuden hoidon opetukseen ja koulutusta muille keskeisille aloille.

Toimikausi

Työryhmän toimikausi on 17.12.2024- 31.3.2027.

Tausta

Petteri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu kansallinen terveys- ja hyvinvointiohjelma Terveysteksi, jonka toteuttamiseen on varattu yhdeksän miljoonan euron määräraha hallituskauden ajaksi. Kansallisen terveys- ja hyvinvointiohjelman tavoitteena on vähentää keskeisten kansansairauksien ja niiden riskitekijöiden aiheuttamaa hyvinvointivajetta ja tautitaakkaa, lisätä työ- ja toimintakykyä, sekä vähentää väestöryhmien välisiä eroja terveys- ja hyvinvointiongelmista vuoteen 2028 mennessä. Ohjelman tavoitteena on myös vähentää sosiaali- ja terveystalouden tarvetta pitkällä aikavälillä.

Poikkihallinnollinen ohjausryhmä on valinnut toimenpiteet ohjelman toimeenpanosuunnitelmaan tieteellisen asiantuntijaryhmän ehdotuksen pohjalta. Toimeenpanosuunnitelma sisältää viisi toimenpidekokonaisuutta ja 14 toimenpidettä. Toimenpidekokonaisuudet sisältävät poikkileikkaavasti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keinoja. Toimenpiteiden valinnassa on otettu huomioon se, että niiden voidaan olettaa vähentävän väestöryhmien ja alueiden välisiä eroja terveydessä ja hyvinvoinnissa. Toimenpiteet ovat lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteitä. Rahoitusta kohdennetaan hankehakuihin, hankintoihin ja työryhmien työskentelyyn mukaan lukien materiaalien valmistelu, levittäminen ja toimeenpanon tuki sekä ohjelmakokonaisuuden koordinointiin, viestintään ja arviointiin. Yksi toimenpiteistä on ”vähennetään lihavuuden stigmaa” – asiantuntijatöskentelyn toteuttaminen ja työryhmän asettaminen tehtävään.

Lihavuus lisääntyy Suomessa nopeasti, erityisesti työikäisessä väestössä. Suomessa lihavuus aiheuttaa terveydenhuollossa vuosittain vähintään 1,1 miljardin euron lisäkustannukset. Terveydenhuollon kuormituksen lisäksi lihavuus vaikuttaa merkittävästi työkykyyn ja sitä kautta työn tuottavuuteen.

Lihavuuteen yhdistyy lukuisia negatiivisia stereotypioita ja lihavuus on hyvin stigmatisoiva eli leimaava ominaisuus. Lihavuuteen liittyvää stigmaa vahvistavia ennakkoluuloja on

VN/34955/2024
VN/34955/2024-STM-1

nähtävissä myös mediassa. Stigmatisoiva puhe ja viestintä lihavuudesta vaikuttaa negatiivisesti erityisesti niiden henkilöiden terveyteen ja hyvinvointiin, joilla on lihavuutta. Lihavuuden nähdään helposti olevan yksilön vastuulla ja yhteiskunnalliset ja ympäristölliset vaikutukset unohdetaan. Kokemus stigmasta laskee itsetuntoa, vähentää hoitoon sitoutumista ja hakeutumista ja heikentää elämänlaatua. Lihavuuteen liittyvä stigma vaikuttaa epäedullisesti terveyteen ja hyvinvointiin lihavilla henkilöillä. Se muun muassa vähentää fyysistä aktiivisuutta, lisää lohtusyömistä ja muita syömisestä haasteita, stressiä, masennus- ja ahdistusoireita sekä kehoittymättömyyttä. Stigmatisoiva puhe ja viestintä vaikuttavat lihavien henkilöiden lisäksi laajemmin väestöön. Lihavuuteen liitetty sosiaalisen hyväksyttävyyden menettäminen ja sen pelko ylläpitävät tyytymättömyyttä omaan vartaloon. Tämä näkyy esimerkiksi siten, että normaalipainoiset ihmiset kantavat jatkuvaa huolta painostaan ja pyrkivät rajoittamaan ruokavaliotaan tai laihduttamaan epäterveellisin laihdutustavoin.

Tavoitteet

Työryhmän tavoitteena on toteuttaa osaltaan Kansallisen terveys- ja hyvinvointiohjelman tavoitteita. Työryhmän työskentelyllä vaikutetaan lihavuutta koskevaan asenneilmapiiriin ja lisätään viestinnän vastuullisuutta yhteistyössä eri hallinnonalojen sekä kansallisten vaikuttajien, kuten järjestöjen ja media, kanssa. Työryhmässä kehitetään lihavuuden laadukasta ennaltaehkäisyä ja hoidon opetusta, johon on integroitu ymmärrys lihavuusstigmasta. Tavoitteena on vähentää stigman aiheuttamia terveyshaittoja ja parantaa olennaisesti lihavuuden hoidon laatua.

Työryhmän tehtävät

Työryhmän tehtävänä on kehittää vaikuttamistoimia ja ohjeistusta lihavuudesta viestimiseen. Työryhmä tehtävänä on koordinoita arvokeskustelua ja tuoda näkyvämmäksi lihavuuteen liittyvää arvopohdintaa sekä koordinoita alakohtaisten lihavuuden viestinnän eettisten ohjeiden ja vastuullisessa viestinnässä hyödynnettävien materiaalien valmistelua. Työssä tulee hyödyntää jo tehtyä stigman vähentämistyötä mm. mielenterveyden häiriöihin liittyen.

Osana työtä laaditaan kansallisena asiantuntijayhteistyönä suositukset lihavuuden stigman huomioivan lihavuuden ehkäisyä ja hoidon opetuksen kriteereiksi terveys- ja sosiaalialojen oppilaitoksiin sekä täydennyskoulutukseen. Työssä voidaan hyödyntää esimerkiksi Helsingin yliopiston lääketieteen opiskelijoille kehitettyä mallia. Koulutussisältöjä laaditaan myös muille aloille (liikunta-, kasvatus- ja opetusalat) lihavuusstigman huomioon ottamiseksi. Opetusta- ja täydennyskoulutusta varten tuotetaan keskeiset materiaalit. Opetus- ja koulutussisältöjen käyttöönotto toteutetaan alan oppilaitosten ja hyvinvointialueiden yhteistyönä kansallisen asiantuntijatyöryhmän koordinaatiotuella.

Työryhmä voi organisoida työtään alaryhmiin. Työryhmän työ jäsentyy kahden kokonaisuuden avulla: 1) vaikuttamistoimia ja ohjeistusta lihavuudesta viestimiseen ja 2) lihavuuden hoidon opetuksen ja koulutus muille aloille. Työryhmän jäsenet voivat osallistua vain yhteen tai molempiin kokonaisuuksiin. Lisäksi alaryhmät voivat tarvittaessa kutsua työryhmän ulkopuolisia asiantuntijajäseniä ryhmäänsä. Näin varmistetaan tehtävien kannalta riittävän laajan ja monialainen asiantuntijuus.

Alaryhmä 1) vaikuttamistoimia ja ohjeistusta lihavuudesta viestimiseen

VN/34955/2024
VN/34955/2024-STM-1

- Kehittää vaikuttamistoimia ja ohjeistusta lihavuudesta viestimiseen.
- Käynnistää ja koordinoi arvokeskustelua ja tuo näkyvämmäksi lihavuuteen liittyvää arvopohdintaa.
- Osallistaa media-, viestintä- ja markkinointialan toimijoita keskusteluun ja ohjeistuksen valmisteluun
- Koordinoi alakohtaisten lihavuuden viestinnän eettisten ohjeiden ja vastuullisessa viestinnässä hyödynnettävien materiaalien valmistelua.

Alaryhmä 2) lihavuuden ehkäisyn ja hoidon opetus ja koulutus muille aloille

- Laatii kriteerit lihavuuden ehkäisyn ja hoidon opetukseen terveys- ja hyvinvointialojen oppilaitoksiin sekä täydennyskoulutukseen.
- Laatii koulutussisältöjä muille aloille (liikunta-, kasvatusta- ja opetusalat) lihavuusstigmat huomioon ottamiseksi.
- Tuottaa keskeiset materiaalit opetusta- ja täydennyskoulutusta varten.
- Koordinoi opetus- ja koulutussisältöjen käyttöönottoa alan oppilaitosten ja hyvinvointialueiden yhteistyönä.
- Tukee pysyvän rakenteen muodostumista lihavuuden ehkäisyn ja hoidon opetukseen ja koulutukseen

Työryhmien konkreettiset tehtävät:

- Laatia suunnitelma, miten ryhmälle asetetut tavoitteet saavutetaan ja tehtävät toteutetaan.
- Laatia em. suunnitelmaan pohjautuva budjetti käytettävissä olevan rahoituksen käytöstä mahdollisimman vaikuttavasti.
- Laatia suunnitelma toimien seurannasta ja vaikutusten arvioinnista, viestintätoimien vaikuttavuudesta sekä siitä, miten sukupuolten tasa-arvo otetaan huomioon.
- Tuottaa väliraportti, joka luovutetaan 31.1.2026 mennessä sekä loppuraportin, joka luovutetaan 30.3.2027 mennessä.
- Kuulla työssään alan asiantuntijoita ja keskeisiä sidosryhmiä.
- Työryhmä voi teettää työnsä kannalta tarpeellisia selvityksiä sekä järjestää kuulemistilaisuuksia ja seminaareja.

Työryhmän jäsenet

Puheenjohtaja: Marjaana Lahti-Koski, pääsihteeri, Sydänliitto
Varapuheenjohtaja: Kirsi Pietiläinen, professori, Helsingin yliopisto

Jäsenet:

Hannele Harjunen, apulaisprofessori, Jyväskylän yliopisto
Leila Karhunen, yliopiston lehtori, Itä-Suomen yliopisto
Terhi Koivumäki, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto
Sanna Talvia, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto
Piia Jallinoja, professori, Tampereen yliopisto
Marja Kinnunen, toiminnanjohtaja, Tule ry
Päivi Mäki, kehittämisspäälikkö, THL
Kati Kuisma, kehittämisspäälikkö, Sydänliitto
Ulla Järvi, pääsihteeri, Suomen tiedetoimittajain liitto

Pysyvät asiantuntijat:

Piia Astila, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö
Sari Kivimäki, asiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö
NN, viestintäasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö
Anu Joki, tutkija, Helsingin yliopisto

Tekninen sihteeri: Eeva Kankaanpää, assistentti, sosiaali- ja terveysministeriö, toimintakyky-yksikkö

Työryhmä voi tarvittaessa täydentää kokoonpanoaan asiantuntijajäsenillä

Työryhmän kokoonpano ei täytä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ssä asetettuja vaatimuksia. Työryhmään kutsuttujen henkilöiden kohdalla painottui osaaminen työryhmän alasta. Poikkeamiselle on lain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitetut erityiset syyt.

Kustannukset ja rahoitus

Työryhmä työskentelee virkatyönä. Työryhmän puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tehtävästä maksetaan palkkio. Perustellusta syystä maksetaan myös jäsenille kokouspalkkio. Päivärahoja ei makseta.

Työryhmän määrittämistä erillistehtävistä voidaan maksaa korvaus.

VN/34955/2024
VN/34955/2024-STM-1

Työryhmän käytettävissä on 900 000 €, jonka käytöstä työryhmä laatii budjetin, joka hyväksytetään STM:ssä.

Työryhmän kustannukset korvataan sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenomomentilta 33.03.31.

Uudenmaan ulkopuolelta työryhmän kokouksiin matkustaville työryhmän jäsenille ja asiantuntijoille korvataan matkakulut valtion matkustussäännön mukaisesti. Kokouksiin osallistuminen pyritään mahdollistamaan myös etäyhteyksin.

Hankkeeseen käytettävä työaika kirjataan sosiaali- ja terveysministeriön osalta toiminnolle 5500220100 (Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien neuvottelukuntien ja lautakuntien toiminta) 5500500100 (ohjelmat ja niiden valmistelu ja toteutus) ja projektinumerolle 5500M-YTO.TERVED.

Kansliapäällikkö Veli-Mikko Niemi

Kehittämisenneuvos Heli Hätönen

Jakelu Asettamispäätöksessä mainitut

Tiedoksi STM Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso
erityisavustaja Hannu Peurasaari
erityisavustaja Nuutti Hyttinen
STM Yhteisöt ja toimintakyky -osasto

VN/34955/2024-STM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: